

**АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ
КОМЕРЦІЙНОГО БАНКУ
НА ОСНОВІ БАЛАНСУ УКРАЇНИ**

Анотація. Розглянуто сутність та проаналізовано деякі особливості аналізу фінансового стану комерційних банків України на основі балансу. Наведений аналіз балансу комерційного банку за допомогою структурного аналізу та коефіцієнтного аналізу балансового звіту.

Аннотация. Рассмотрены сущность и проанализированы некоторые особенности анализа финансового состояния коммерческих банков Украины на основе баланса. Приведен анализ баланса коммерческого банка с помощью структурного анализа и коэффициентного анализа балансового отчета.

Annotation. Essence and some features of financial analysis of commercial banks in Ukraine on the basis of balance are considered and analyzed. Analysis of the balance sheet of commercial banks using structural analysis and ratio analysis of balance sheet are submitted.

Ключові слова: фінансовий стан, коефіцієнтний аналіз, пасив, баланс, актив.

Українські банки змушені працювати в умовах підвищеного ризику, тому вони частіше, ніж їх закордонні, бувають в кризових ситуаціях, приклади яких не зникають зі сторінок періодики. Причому більшість таких випадків пов'язана з неадекватною оцінкою банками власного фінансового стану, а також надійності і стійкості їх основних клієнтів і партнерів по бізнесу.

Дослідження даної теми широко подані в іноземній та вітчизняній економічній літературі в працях І. Ансоффа, Бланка І. А., Грязнова А. Г., Жукова Є. Ф., Красавіна Л. М., Ковальова В. В., Кролевецької Л. П., Лаврушина О. І., П. Друкера, П. Роуза, І. Шумпетера, М. Ерхардта та багатьох інших.

Основною метою аналізу фінансової діяльності банку є отримання певної кількості найбільш об'єктивних параметрів (показників), що дають достовірну і обґрунтовану характеристику результатам його діяльності та фінансового стану. Це стосується насамперед зміни структури капіталу, активів та пасивів, складу прибутків і збитків та інше.

Прибуток банку є кінцевим фінансовим результатом, який створює необхідні умови для збереження його економічної життєздатності та подальшого розвитку.

Основним інформаційним джерелом для здійснення аналізу фінансового стану є баланс комерційного банку.

Фінансовий стан банку – це комплексне поняття, яке відображає систему показників, які характеризують наявність, розміщення і використання фінансових ресурсів [1].

Бухгалтерський баланс – це звіт про фінансовий стан банку, який відображає його активи, пасиви та власний капітал у грошовому виразі на певну дату [2].

Структура активних і пасивних складових балансів банку є найбільш узагальненою характеристикою, що відбиває специфіку й основні сфери діяльності банку, стан ринку позичкових ресурсів, кількість і якість клієнтури, що обслуговується, політику банку по залученню і розміщенню грошових ресурсів з метою одержання прибутку.

Балансовий звіт складається з двох частин. У лівій частині відображаються активи, а в правій – обов'язки і власний капітал банку. Статті активу та пасиву подаються у балансовому звіті у порядку зменшення їх ліквідності; дані наведені в таблиці [3].

Таблиця

Структура балансу комерційного банку

Актив	Пасив
Первинні резерви (гроші в часі, кореспондентські рахунки в НБУ та інших банках)	Зобов'язання перед іншими банками (кореспондентські рахунки інших банків)
Вторинні резерви (державні цінні папери)	Міжбанківські кредити
Інвестиційний портфель (корпоративна частина)	Депозити до запитання
	Термінові депозити юридичних і фізичних осіб
	Ощадні вклади
Основні кошти, капітальні витрати та інші активи	Усього зобов'язань
	Капітал 1-го рівня
	Капітал 2-го рівня
	Разом власний капітал
Баланс	Баланс

Відображення інформації в балансі досягається за допомогою методу подвійного запису, зумовленого бухгалтерським рівнянням [3]:

$$A = P = Z + K, \quad (1)$$

де А – активи;
П – пасиви;
З – зобов'язання;
К – капітал.

Наведена рівність відома як класичне бухгалтерське рівняння, або функціональна облікова модель. Обидві його частини повинні бути рівними.

Це рівняння відображає фінансовий стан банку. Під фінансовим станом розуміють наявність економічних ресурсів, що належать банку, і весь капітал, який протиставлений їм на певний момент часу.

Активи – це ресурси, що контролюються установою, які набуто в результаті попередніх операцій і які повинні принести дохід чи іншу економічну вигоду в майбутньому. Інакше кажучи, це економічні ресурси, що перебувають у розпорядженні банку, використання яких, ймовірно, принесе в майбутньому дохід [4].

У банківському балансі активи виступають у вигляді основних засобів, готівки в національній або іноземній валюті в касі банку, заборгованості за позичками, цінних паперів, які знаходяться в портфелі банку та інші.

Зобов'язання (залучений капітал) – це кредиторська заборгованість банку, що виникла в результаті попередніх операцій і яка має бути погашена у визначений термін [2]. Зобов'язання банку передбачають зменшення доходів, які пов'язані з придбанням активів або отриманням послуг від інших осіб внаслідок раніше проведених операцій. Зобов'язання включають: залишки грошових коштів на поточних рахунках, вклади, боргові зобов'язання банку (векселі, облигації, що емітовані банком) та інші.

Власний капітал – це різниця між активами та зобов'язаннями, тобто частина активів, яка сформована за рахунок власних джерел банку [4]. Вона показує частку власника в активах банку: для товариства – це капітал партнерів, для акціонерної компанії – акціонерний капітал. До рахунків капіталу належать сплачений зареєстрований статутний капітал банку, емісійні різниці, резерви банку та інші.

Використання цього рівняння дозволяє візуально, за загальними даними балансового звіту, визначити платоспроможність банку. Підтвердженням того, що банк платоспроможний, є превалювання його сукупних активів над сукупними зобов'язаннями. Різниця між банківськими активами і зобов'язаннями складає реальну величину власного капіталу комерційного банку.

Комерційний банк є платоспроможним, якщо величина його власного капіталу більша, ніж 0. Неплатоспроможний банк – це такий банк, який має нульову чи негативну величину власного капіталу.

Різницю між активами і зобов'язаннями ще визначають як чисті активи. Зміна чистих активів за звітний період відображає зміну фінансового стану банку. Приріст чистих активів досягається у разі отримання банком прибутку, тобто за рахунок збільшення власного капіталу банку:

$$\text{ЧА}_1 - \text{ЧА}_0 = \text{K}_0 + \text{P},$$

де ЧА_0 – чисті активи на початок звітного періоду;
 ЧА_1 – чисті активи на кінець звітного періоду;
 K_0 – власний капітал на початок звітного періоду;
P – прибуток, отриманий за звітний період.

Згідно з основними методами аналізу балансу банку виділяють:

1. Аналіз структури – дає змогу оцінювати зміни структури активів та пасивів протягом часу, проводити співставлення з іншими банківськими установами [5]. Аналіз структури активних операцій поділяється на якісний та кількісний. Якісний аналіз полягає у визначенні переліку операцій на момент проведення аналізу. Кількісний аналіз полягає у визначенні питомої ваги окремого виду операцій в їх загальній сумі.

2. Коефіцієнтний аналіз балансового звіту. Він проводиться з використанням трьох основних коефіцієнтів:

а) коефіцієнт ліквідності активів [5]. Це коефіцієнт виміру ліквідності, який обчислюється шляхом додавання до готівки та прирівняних до неї коштів міжбанківських активів за мінусом міжбанківських пасивів та позичок від центрального банку. Він також може розраховуватися як відсоток до загальних (або робочих) активів.

б) коефіцієнт співвідношення позик та депозитів [6]. Цей коефіцієнт визначається сумою всіх активів з нормальним ризиком (дисконти, позики та авізо), поділені на основні депозити (включаючи до "запитання", термінові та ощадні депозити, за винятком короткотермінових грошового ринку та довготермінових запозичень).

Це співвідношення характеризує здатність банку залучати депозити від суспільства для підтримки своїх кредитних операцій та його можливість давати в кредит ці депозити. Вищий коефіцієнт традиційно асоціюється з більш високим елементом ризику, оскільки він може відображати нижчу ліквідність (та уразливість від дій кредиторів), негативні економічні умови чи наслідки впливу депозитів. Низький рівень співвідношення може відображати недостатні можливості кредитування або небажання прийняття існуючого ризику при наданні позик. "Нормальний" рівень залежить від країни, однак 70 – 80% може складати помірне співвідношення між ліквідністю (що вимагає меншого коефіцієнта) та дохідністю (яка, звичайно, краща від більш високого коефіцієнта). Якщо у всієї фінансової системи і показник перевищує 100 %, тоді у промисловості можуть мати місце структурні проблеми, наприклад, при рефінансуванні центральним банком торговельних операцій чи привілейованому кредитуванні. Незабезпечені кредити мають бути покриті за рахунок відповідних контрактних рахунків. Вони мають прийняти форму забезпечення під збитки за позиками, що віднімаються з останніх надходжень і, таким чином, із резерву капіталу. Також важливо, що "позики", які використані в цьому коефіцієнті, мають бути чисті від резерву під збитки.

в) коефіцієнт достатності капіталу [6]. Цей коефіцієнт подає "реальний" капітал як відсоток загальних активів, зважених на ризик. І капітал, і активи мають бути повністю очищені від відповідних забезпечень під збитки за позиками та нематеріальних активів. Цей коефіцієнт показує межу захисту кредиторів та вкладників банку від непередбачених збитків, яких може зазнати банк у процесі своєї діяльності. Таким чином, це показник того, наскільки банк протистоїть економічним скрутам та складностям. Цей коефіцієнт переглядається наглядовими органами та

кредитними аналітиками як один із ключових показників економічного стану банку. Повний підрахунок достатності капіталу включає зваження кожної категорії активів на коефіцієнт ризику, виключення з них нематеріальних активів та дебіторської заборгованості відповідних контрагентів та нематеріальних активів з активів та капіталу і додання потенційних зобов'язань до зважених на ризик активів.

Існують також інші коефіцієнти, що використовуються в різних випадках, але їхнє використання може призвести до зменшення віддачі.

До таких коефіцієнтів відносять:

1) дохідні активи до загальних активів [7]. Складаються з доходних активів (підпроцентні депозити, розміщення цінних паперів, позики, авізо та інструменти капіталу), поділених на загальні активи. Цей показник має показувати, наскільки продуктивно керівництво використовує активи. Однак деяке "непродуктивне" використання є цілком нормальним, оскільки в той час, як приміщення та обладнання не можуть прямо давати прибуток, вони необхідні для підтримання операційної діяльності банку. Крім того, вимоги резервування можуть призвести до того, що банк не матиме згоди використовувати деякі активи. Цей коефіцієнт не вимірює ефективності використання активів.

2) співвідношення резервів під збитки за позиками та загальних позик. Цей коефіцієнт характеризує якість банківського портфеля позик та покриття безнадійних боргів [7].

Кожний з цих коефіцієнтів може обчислюватися на базі окремого балансового звіту, оскільки кожний з них складається на окрему дату, що відповідає даті балансу. Банки, що залучені до фінансування сезонного виробництва, можуть показувати сезонні зміни цих коефіцієнтів, тому для ізоляції тенденцій від сезонних розходжень необхідно проводити порівняння між такими установами за один і той самий місяць, за кілька років чи за середньорічними показниками. При цьому можуть бути внесені деякі зміни, наприклад, додавання довгострокового підпорядкованого боргу до капіталу при визначенні достатності капіталу, а аналітики мають використовувати деякі міркування з приводу того, що є прийнятим для кожної конкретної країни.

Таким чином, у сучасному банку фінансовий аналіз являє собою не просто елемент фінансового управління, а його основу, оскільки фінансова діяльність, як відомо, є головною.

Наук. керівн. Мішин О. Ю.

Література: 1. Білик М. Д. Управління фінансами державних підприємств [Текст] : дис. д-ра екон. наук: 08.04.01 / Білик Марія Дмитрівна. – Суми, 2010. – 404 с. 2. Кошевий М. Концепція системи ціноутворення банківської продукції [Текст] / М. Кошевий // Економіст. – 2010. – № 2. – С. 175. 3. Євдокімова Ю. Ю. Управління прибутковістю банку [Текст] / Ю. Ю. Євдокімова // Проблеми формування і розвитку фінансово-кредитної системи України : збірник наукових статей. – Х. : Константа, 2011. – 212 с. 4. Коваленко В. В. Вплив прибутковості та ліквідності комерційного банку на формування ціни банківського продукту [Текст] / В. Коваленко // Вісник Української академії банківської справи. – 2011. – № 1. – С. 159. 5. Царьков В. А. Прибыль банка – результат эффективной работы центров прибыли [Текст] / В. А. Царьков // Банковское дело. – 2009. – № 10. – С. 141. 6. Семениченко Ю. К. Проблеми оцінки прибутковості основних операцій банків України [Текст] / Ю. К. Семениченко // Фінанси України. – 2010. – № 10. – С. 117. 7. Поморина М. А. Некоторые подходы к управлению эффективностью деятельности банка [Текст] / М. А. Поморина // Банковское дело. – 2009. – № 10. – С. 117.